

Det prestationslösa pensionssystemet

- en rapport om pensionsgapet mellan
inrikes- och utrikesfödda

En rapport från
FTF – facket för försäkring och finans

Innehåll

Sid 3 Förord

Sid 4 Sammanfattning

Sid 5 Pensionsgapet mellan inrikes- och utrikesfödda

Sid 7 Pensionssystemets villkor för inrikes- och utrikesfödda

Sid 8 Stora inkomstskillnader mellan inrikes- och utrikesfödda

Sid 10 Pensionsgapet mellan inrikes- och utrikesfödda vidgas

Sid 12 Vad får utrikesfödda i sammanlagd pension?

Sid 14 Alla riskerar låg pension oavsett var vi är födda

Sid 15 Sammanfattning och analys

Sid 17 Policyförslag

Sid 18 Tabellbilaga

Förord

Nästa år har vårt allmänna pensionssystem varit i drift i 20 år. Dryg 1,6 miljoner svenskar har under dessa år börjat ta ut sin pension, som i de flesta fall består av inkomst- och premiepension, men i många fall också av garantipension. Det finns väsentliga skillnader mellan dessa pensioner. Inkomst- och premiepension baseras på livsinkomstprincipen, det vill säga att den slutliga pensionen ska motsvara en viss andel av den sammanlagda förvärvsinkomsten som ett arbetsliv ger.

Garantipensionen vilar däremot på grundtrygghetsprincipen, som syftar till att tillförsäkra en grundläggande levnadsstandard för alla invånare över en viss ålder som haft låg inkomst eller helt saknat inkomst.

Ett starkt argument för livsinkomstprincipen är den ger drivkrafter för individen att jobba heltid, jobba länge och samtidigt sträva efter högre inkomster för att få ihop till en pension som kan trygga en uppnådd ekonomisk standard. Arbete och lön ska alltså göra skillnad i pension. Därmed legitimeras rättvisan i systemet av individens prestation. Som facklig organisation är det därför enkelt för FTF att stå upp för livsinkomstprincipen i det allmänna pensionssystemet. En princip som också fullt ut tillämpas i de tjänstepensionssystem som vi har förhandlat fram tillsammans med arbetsgivarna.

Bekymret är emellertid att prestationens betydelse har minskat i det allmänna pensionssystemet. Ska individen lyckas få en inkomstpension som är tillräckligt hög för inte ha rätt till garantipension, krävs idag 41 arbetsår med genomsnittsinkomst. 55 arbetsår krävs för att passera gränsen för att inte längre ha rätt till bostadstillägg.¹ Den som startar sitt yrkesliv vid 20 – 23 års ålder får en pension som i bästa fall är mellan 1000 – 2000 kronor högre per månad jämfört med att inte ha arbetat alls. Startar yrkeslivet senare och löneutvecklingen inte påtagligt överstiger genomsnittet spelar den egna prestationen ingen större roll för den slutliga nivån på den allmänna pensionen.² Situationen blir inte heller bättre av att möjligheterna att själv ta ansvar för ett kompletterande privat pensionssparande är kraftigt kringskurna.

De som drabbas värst av att prestationens betydelse har minskat i det allmänna pensionssystemet är framför allt kvinnor, utrikesfödda och småföretagare. Detta bekräftar av pensionsgapet som finns mellan dessa grupper och de som har haft hyggliga löner och ett långt arbetsliv. Hur kan pensionsgapet minska och den individuella prestationen stärka pensionen? Det är den centrala frågeställningen för den här rapporten som är skriven av FTF:s samhällspolitiska chef, Håkan Svärdman. Rapporten tar sin utgångspunkt utifrån de villkor som möter utrikesfödda som har invandrat till Sverige när de var mellan 25 – 30 år. Rapporten är en del av FTF:s arbete med att ta fram ett pensionspolitiskt program som kommer att presenteras under nästa år.

Anders Johansson

Förbundsordförande för FTF – facket för försäkring och finans

December 2018

¹ Från fattigvård till ekonomisk trygghet vid ålderdom, rapport från Pensionsmyndigheten 2014.

² En person som är född 1970 och börjar arbeta vid 23 år och har en lön som motsvarar den genomsnittliga månadslönen 2017 på 33 700 kr får en nettopension på 12 779 kr/mån. Saknas inkomst fram till 65 år blir nettopensionen 11 837 kr/mån. Vid en lön på 43 000 kr blir nettopensionen 13 644 kr/mån. En skillnad på mellan 942 – 1 807 kr/mån.

Sammanfattning

- Av samtliga utrikesfödda som invandrade till Sverige när de var 20 - 25 år mellan åren 1980 - 2000 är drygt en tredjedel låginkomsttagare. Motsvarande andel för inrikesfödda uppgår till knappt hälften - 14 procent.
- Den genomsnittliga allmänna pensionen för utrikesfödda personer boende i de utsatta stadsdelarna beräknas uppgå till mellan 9 995 – 10 050 kronor per månad. Det motsvarar mellan 73 och 77 procent av den genomsnittliga allmänna pensionen för inrikesfödda, eller 32 200 – 45 300 kronor mindre per år. Utrikesfödda utanför de utsatta stadsdelarna kan förväntas få en allmän pension på mellan 11 100 – 11 400 kronor per månad vilket motsvarar mellan 82 – 85 procent av en genomsnittlig pension för inrikesfödda. Eller 22 300 – 29 300 kronor mindre per år.
- Skillnaden i sammanlagd pension, det vill säga allmän pension och tjänstepension är ännu större. Utrikesfödda får en sammanlagd pension som motsvarar mellan 64 till 72 procent av motsvarande pension som en inrikesfödd kan beräknas få.
- För att minska pensionsgapet har utrikesfödda huvudsakligen två alternativ som kan kombineras. Det första är att påbörja ett privat pensionssparande på 2 700 – 3 000 kronor per månad under minst 15 år, ifall man vill gå i pension vid 65 år. Det andra alternativet är att senarelägga ålderspensionen till 70 – 73 år
- Skillnaden mellan inrikes- och utrikesföddas pensioner vittnar om ett systemfel i pensionssystemet. Tanken är att den allmänna pensionen ska vara prestationsbaserad, men den som har en inkomst under genomsnittslönen och startar sitt yrkesliv vid 20 – 23 års ålder får en allmän pension som i bästa fall endast är 1000 – 2000 kronor högre per månad jämfört med att inte ha arbetat alls.

Policyförslag: Så kan den allmänna pensionen bli prestationsbaserad i praktiken, och pensionsgapet mellan utrikes- och inrikesfödda minska

Vi ser tre åtgärder som riksdagen skulle genomföra, som relativt snabbt kan minska pensionsgapet mellan utrikes- och inrikesfödda och samtidigt förbättra pensionssystemet och tryggheten för alla:

- Höj pensionsavgiften vid arbetslöshet, föräldraledighet och sjukfrånvaro.
- Låt alla kunna ta ansvar för sin pension – skattegynna långsiktigt privat pensionssparande.
- Inkomstindexera garantipensionen.

Pensionsgapet mellan inrikes- och utrikesfödda

För snart tio år sedan konstaterade professor Lennart Flood och docent Andreea Mitrut i en rapport till Sociala Rådet att utrikesfödda, i synnerhet kvinnor, kan förväntas få en pension som är allt för låg för att ge en rimlig levnadsstandard. För att öka deras disponibla inkomst krävs därför bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.³ Inte långt senare granskade även försäkringsbolaget Folksam pensionsutsikterna för personer som invandrat till Sverige när de var mellan 25 och 30 år. Även de varnade för att utrikesföddas pensioner blir väsentligt lägre jämfört med vad inrikesfödda kan förväntas få.⁴

Mycket har hänt sedan dessa rapporter presenterades. Svensk ekonomi har stärkts påtagligt och följderna av 2008 års finanskris har reparerats. Arbetslösheten har successivt minskat, sysselsättningen har ökat svagt och välståndet stigit. Samtidigt fortsätter pensionsfallet i det allmänna pensionssystemet obönhörligt, vilket innebär att dagens nyblivna pensionärer får mindre än hälften av sin slutlön i pension.

Under åren 2015 – 2016 upplevde vi den största flyktingkrisen i Europa sedan andra världskriget. Drygt 160 000 flyktingar kom till Sverige. Pensionsmyndigheten har analyserat vilka effekter denna asylinvandring kan förväntas få på det allmänna pensionssystemet. En slutsats man kan dra av deras analys är att invandrare stärker pensionssystemet, men inte sina egna framtida pensioner. Utrikesfödda tillför nämligen mer pensionsavgifter till pensionssystemet när de kommer i sysselsättning, vilket minskar risken för att aktivera den så kallade bromsen som sänker inkomstpensionen. En stor grupp av dessa människor kommer däremot inte själva hinna arbeta ihop tillräckligt med pensionsavgifter för att få en inkomst- och premiepension som inte behöver kompletteras med garantipension, bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. För att få en inkomstpension som inte behöver kompletteras med garantipension krävs 41 arbetsår med en genomsnittsinkomst.⁵

Det finns skäl att anta att de senaste årens förändringar har påverkat de framtida pensionsnivåerna för yngre utrikesfödda personer. Därför har vi valt att göra en uppdatering av det statistiska underlag som användes för Folksams rapport *Varning för låg pension*. Statistiska Centralbyrån (SCB) har på uppdrag av FTF tagit fram uppgifter om inkomst, pensionsbehållning och privat pensionssparande för tre grupper som är födda utanför Norden men nu bor i Sverige. Undersökningen omfattar 40 506 personer som är indelade i tre grupper utifrån när de är födda och när de invandrade till Sverige. Personerna i första gruppen är födda under åren 1965 – 1969 och bosatte sig i Sverige under åren 1985–1989. Fortsättningsvis kommer vi kalla denna grupp för 80-talsgenerationen. Den andra gruppen, som vi kallar 90-talsgenerationen, är födda 1970 – 1974 och bosatte sig i Sverige under åren

³ Ålderspension för invandrare från länder utanför OECD-området, Lennart Flood. SOU 2010:105 En rapport från Sociala rådet Stockholm 2010

⁴ Varning för låg pension, rapport från Folksam, 2011

⁵ Från fattigvård till ekonomisk trygghet vid ålderdom – en beskrivning av grundskyddet i det svenska pensionssystemet, Pensionsmyndigheten 2014.

1990–1994. Den tredje gruppen kallar vi för Millenniegenerationen, är födda 1975–1980 och kom till Sverige mellan åren 1995 - 2000.

I likhet med rapporten *Varning för låg pension* delar vi in respektive grupp i ytterligare två kategorier. Dels personer boende i så kallade LUA-områden, även kallade för utsatta stadsdelar, dels personer som bor utanför dessa områden. LUA-områden är stadsdelar i Sveriges storstadskommuner som kännetecknas av lägre sysselsättningsgrad, högre andel personer med långvarigt försörjningsstöd och lägre andel personer med högre utbildning. Storstadskommunerna har ingått i så kallade lokala utvecklingsavtal (LUA) med staten som syftar att bryta den hittillsvarande nedåtgående spiralen. Sammanlagt fanns det 38 LUA-områden i 21 kommuner fram till år 2012.⁶ Drygt 16 procent av de utrikesfödda, som ingår i undersökningen, bor i LUA-områdena (folkbokförda i LUA-områden år 2016).

⁶ <http://www.regeringen.se/rapporter/2012/12/dnr-a20124115iu/>

Pensionssystemets villkor för inrikes- och utrikesfödda

2018 har dagens allmänna pensionssystem varit i drift i 19 år. Systemet bygger på livsinkomstprincipen som går ut på att ju mer vi arbetar och tjänar, desto mer pengar sparar vi på våra pensionskonton. På alla inkomster av tjänst upp till 42 031 kronor i månaden betalar vi en avgift på 18,5 procent.⁷ Den största delen, 16 procent, bokförs på våra individuella konton, men pengarna används av staten för att betala ut pensioner till dagens pensionärer. Resterande del, 2,5 procent, överförs till våra individuella konton i premiepensionssystemet. Ansvaret för värdeutvecklingen på dessa pengar ligger helt i våra egna händer som pensionssparare. För inkomstpensionen och premiepension finns inga särskilda regler för utrikesfödda.

Skulle vi få en alldeles för låg eller ingen inkomstpension kan vi ha rätt till garantipension vid 65 års ålder. Garantipensionen inkomstprövas mot svensk inkomstpension eller motsvarande pension från utlandet. Eventuell premiepension och tjänstepension undantas däremot vid denna inkomstprövning. Full garantipension för en ogift person motsvarar 2,13 prisbasbelopp, vilket i år motsvarar 8 076 kronor i månaden före skatt. Den som är gift får högst 1,9 prisbasbelopp, vilket ger 7 204 kronor per månad före skatt. Grundvillkoret för att få full garantipension är att den sökande varit bosatt 40 år i Sverige. Vid kortare bosättningsperiod reduceras garantipensionen. Vid 20 bosättningsår utbetalas halva beloppet och vid 10 år endast en fjärdedel av beloppet och så vidare. Personer som fått uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande innan de fyllde 65 år kan tillgodoräkna sig bosättningsperioden från sitt tidigare hemland.

Utöver garantipension ingår också bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd i grundskyddet för pensionärer. Pensionärer som har en sammanlagd pension under 15 000 kronor per månad och saknar förmögenhet kan ha rätt till bostadstillägg. Maximalt kan bostadstillägget bli 5 560 kronor per månad.

Personer som saknar eller har en mycket låg pension, exempelvis allmän pension, garantipension, privat pension eller utländsk pension, kan ansöka om äldreförsörjningsstöd. Möjligheten att få äldreförsörjningsstöd prövas om personen ansöker om bostadstillägg. Äldreförsörjningsstödet består av två delar, dels en skälig levnadsnivå på 5 634 kronor per månad, dels en skälig bostadskostnad på maximalt 6 620 kronor. Beloppen gäller ensamstående. Äldreförsörjningsstödet storlek beror på pensionärens inkomster efter skatt.

Pensionärer som har rätt till full garantipension och maximalt bostadstillägg får efter skatt en inkomst på 12 766 kronor per månad under år 2018.⁸ En person med äldreförsörjningsstöd kan högst få 12 254 kronor per månad.

⁷ På grund av att endast 93 procent av inkomsten är pensionsgrundande är den faktiska pensionsavgiften 17,21 och inte 18,5 procent av inkomsten.

⁸ Beräknad enligt skattetabell 30.

Stora inkomstskillnader mellan inrikes- och utrikesfödda

Drygt en tredjedel av samtliga utrikesfödda personer, oavsett bostadsort, är låginkomsttagare. Motsvarande andel för inrikesfödda uppgår till knappt hälften, 14 procent.

Av de utrikesfödda som bor i LUA-områden uppgår andelen låginkomsttagare till mellan 39 och 49 procent (se tabell 1). Motsvarande andel bland utrikesfödda utanför dessa områden uppgår till mellan 24 och 33 procent. Bland inrikesfödda är det framför allt kvinnor som är låginkomsttagare. Deras andel uppgår till 58 procent. Andelen höginkomsttagare är drygt dubbelt så hög bland inrikesfödda jämfört med utrikesfödda.

Tabell 1: Inkomstgrupper hos utrikes- och inrikesfödda, samtliga år 2016

Inkomstgrupp	Utrikesfödda, samtliga		Inrikesfödda, samtliga	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Samtliga	40 506		1 487 245	
Kvinnor	23 549	58%	724 511	49%
Män	16 957	42%	762 734	51%
Låg inkomst	12 138	30%	208 687	14%
Kvinnor	7 526	62%	120 779	58%
Män	4 612	38%	87 908	42%
Medelinkomst	21 937	54%	778 053	52%
Kvinnor	13 387	61%	445 466	57%
Män	8 550	39%	332 587	43%
Hög inkomst	6 431	16%	500 505	34%
Kvinnor	2 636	41%	158 266	32%
Män	3 795	59%	342 239	68%

Källa: SCB och FTF

Tabell 2: Inkomstgrupper hos utrikesfödda bosatta i och utanför LUA-områden. År 2016.

Inkomstgrupp	80-talsgenerationen			90-talsgenerationen			Millenniegenerationen		
	I LUA	Ej i LUA	Inrikesfödd	I LUA	Ej i LUA	Inrikesfödd	I LUA	Ej i LUA	Inrikesfödd
Låg inkomst	40%	27%	13%	39%	24%	13%	49%	33%	16%
Kvinnor	50%	52%	56%	62%	60%	58%	73%	71%	59%
Män	50%	48%	44%	38%	40%	42%	27%	29%	41%
Medelinkomst	51%	52%	51%	54%	58%	52%	46%	53%	55%
Kvinnor	51%	56%	29%	32%	36%	30%	28%	35%	31%
Män	49%	44%	73%	68%	62%	73%	66%	51%	78%
Hög inkomst	9%	21%	36%	7%	18%	35%	4%	14%	29%
Kvinnor	32%	40%	33%	34%	44%	32%	27%	41%	29%
Män	68%	60%	67%	66%	56%	68%	73%	59%	71%

Källa: SCB och FTF

I genomsnitt har utrikesfödda en inkomst som uppgår till 60 - 80 procent av de inrikesföddas inkomst, beroende på årskullar och boendeområden. I kronor motsvarar skillnaden mellan 83 000 – 150 000 kronor per år (se tabell 3).

Tabell 3: Genomsnittlig årsinkomst för utrikes- och inrikesfödda

Generationsgrupp, samtliga	Genomsnittlig inkomst åren 2011 - 2016, kr/år		
	Utrikesfödda		Inrikesfödda
	Boende i LUA	Ej boende i LUA	
80-talsgenerationen	248 575	314 519	397 811
90-talsgenerationen	242 026	303 209	389 532
Millenniegenerationen	210 001	272 455	354 081

Källa: SCB och FTF

Pensionsgapet mellan inrikes- och utrikesfödda vidgas

Avgörande för den slutliga allmänna pensionen är storleken på pensionsbehållningen⁹, det vill säga det samlade pensionskapitalet vid pensioneringstillfället. Låg inkomst i kombination med en sen etablering på arbetsmarknaden ökar risken för låg pensionsbehållning, vilket framgår tydligt när vi jämför utrikes- och inrikesfödda. Boende i LUA-områden har mellan 54 - 64 procent av den genomsnittliga pensionsbehållningen för inrikesfödda, medan motsvarande nivå för utrikesfödda utanför dessa områden uppgår till 70 - 77 procent. Skillnaden minskar med stigande bosättningsstid i Sverige. I kronor har inrikesfödda i 80-talsgenerationen i genomsnitt 1 430 000 kronor i pensionsbehållning och utrikesfödda har 917 500 kronor.

Den genomsnittliga allmänna pensionen för utrikesfödda boende i LUA-områden beräknar vi till mellan 9 995 – 10 050 kronor per månad. Det motsvarar mellan 73 och 77 procent av den genomsnittliga allmänna pensionen för inrikesfödda (se tabell 4), vilket motsvarar en skillnad på mellan 35 200 – 45 300 kronor per år. Utrikesfödda utanför LUA-områdena kan förväntas få en genomsnittlig allmän pension på mellan 11 100 – 11 400 kronor per månad, som motsvarar mellan 82 – 85 procent av en genomsnittlig pension för inrikesfödda. Den årliga skillnaden i pension motsvarar då mellan 22 500 – 29 300 kronor. Vår prognos sammanfaller relativt väl med resultatet av en liknade prognos som minpension.se redovisar i Kompensationsgradsrapport 2018 för utrikesfödda 60-talister. Som jämförelse kan också nämnas att utrikesfödda som är födda på 40-talet och invandrade till Sverige under 60-talet fick en allmän pension som motsvarande mellan 93 och 96 procent av den genomsnittliga pensionen för motsvarande årskullar.

Låg inkomst och en betydligt lägre förvärvsfrekvens betyder att en större andel av pensionen kommer utgöras av garantipension. Vi beräknar att låginkomsttagarna bland de utrikesfödda i 80-talsgenerationen får en allmän pension där 42 procent utgörs av garantipension (se tabell 5). Motsvarande andel för inrikesfödda är 37 procent.

Tabell 4: Prognos för allmän pension (kr/mån) vid 65 år för utrikes- och inrikesfödda

Generationsgrupp, samtliga	Genomsnittlig allmän pension, kr/mån i 2016 års priser		
	Utrikesfödda		Inrikesfödda
	Boende i LUA	Ej boende i LUA	
80-talsgenerationen	10 050	11 113	12 990
90-talsgenerationen	10 219	11 413	13 760
Millenniegenerationen	9 995	11 328	13 771

Källa: SCB och FTF

⁹ Pensionsbehållningen är summan av respektive års pensionsrätt en individ har intjänat. Före år 1999 beräknas den årliga pensionsrätten enligt följande: Årets pensionsgrundande inkomst (PGI) x 18,5 % x årets inkomstindex = årets pensionsrätt. Efter år 1999 har pensionsrätten beräknats enligt följande: Årets PGI x 18,5 % x året arvsvinstfaktor x årets inkomstindex x förvaltningskostnadsfaktor = årets pensionsrätt.

Tabell 5: Garantipensionens andel av den allmänna pensionen för 80-talsgenerationen

Inkomstgrupp	Garantipensionens andel av den allmänna pensionen		
	Utrikesfödd, samtliga		Inrikesfödd
	I LUA	Ej i LUA	
Låg inkomst	44%	42%	37%
Kvinnor	47%	42%	37%
Män	42%	42%	37%
Medelinkomst	10%	8%	4%
Kvinnor	12%	10%	6%
Män	8%	6%	1%
Hög inkomst	0%	0%	0%
Kvinnor	0%	0%	0%
Män	0%	0%	0%

Källa: SCB och FTF

Vad får utrikesfödda i sammanlagd pension?

Pension är ofta mer än allmän pension som utbetalas av Pensionsmyndigheten. Nästan alla nyblivna pensionärer får idag tjänstepension och knappt hälften har även utbetalningar från privata pensionsförsäkringar. Tjänstepensionen får vi ofta tack vare ett kollektivavtal mellan fack och arbetsgivare där det regleras att en viss andel av lönen ska sparas i en tjänstepension. Det finns även snarlika tjänstepensionslösningar som baseras på ett individuellt avtal mellan anställd och arbetsgivare. Den privata pensionsförsäkringen är en frivillig och individuell pensionslösning som fram till 2016 skattegynnades av staten.¹⁰

Vad de utrikesfödda personerna som ingår i vår granskning kan förväntas få i tjänstepension är svårt att beräkna på grund av att uppgifter om deras eventuella tjänstepensionsförmåner inte är offentliga, utan endast tillgängliga för respektive valcentral och försäkringsgivare som förvaltar tjänstepensionerna. Av dagens nyblivna pensionärer har 93 procent tjänstepension. Bland de pensionärer som var låginkomsttagare innan pensioneringen har dock endast 75 procent tjänstepension.

Andelen med tjänstepension styrs av hur stor andel av arbetskraften som har kollektivavtalade tjänstepensioner eller individuella anställningsavtal som innehåller tjänstepensionsförmåner. Studier av sociologen Anders Kjellberg visar att 93 procent av de inrikesfödda löntagarna har kollektivavtal, medan motsvarande andel hos utrikesfödda är 82 procent.¹¹ Alla är dock inte löntagare, utan många är företagare och arbetslösa periodvis under sin förvärvsaktiva tid, vilket ofta innebär att tjänstepensionsavsättningarna kan variera eller helt utebli under kortare eller längre tid. Mot bakgrund av att drygt en tredjedel av de utrikesfödda, som har bosatt sig i Sverige de senaste 30 åren är låginkomsttagare, arbetar de troligen inom branscher där tjänstepensionsförmåner är mindre vanligt. Eftersom arbetslösheten historiskt sett varit högre bland utrikesfödda finns skäl att anta att de även i framtiden riskerar bli arbetslösa oftare än inrikesfödda, och därmed gå miste om tjänstepensionsavsättningar. Av rapporten *Varning för låg pension* framgick att utrikesfödda 40-talister hade tjänstepension i lägre omfattning än inrikesfödda. Därför är det rimligt att anta att andelen med tjänstepension är väsentligt lägre än de 82 procent som Kjellberg finner bland utrikesfödda. Det betyder att många av dagens utrikesfödda i yrkesverksam ålder kommer sakna eller ha en alldeles för låg tjänstepension för att få en sammanlagd pension som kan ge ett tillfredställande standardskydd den dagen de går i pension.

Det privata pensionssparandet bland utrikesfödda låg under perioden 2000 – 2014 i nivå med genomsnittet för i samtliga invånare i Sverige, framför allt bland 80-talsgenerationen som bor utanför LUA-områdena (se tabell 6). Däremot är skillnaden något större mellan utrikes- och inrikesfödda i de yngre grupperna.

¹⁰ Avdragsrätten för privatpensionssparande finns kvar för personer som saknar tjänstepension eller motsvarande via sin anställning.

¹¹ Anders Kjellbergs studie:

http://portal.research.lu.se/portal/files/31404566/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf. Se även Vem får avsättning till tjänstepension?, rapport 2018:15 från Inspektionen för socialförsäkringen. Där andelen uppskattas till mellan 84-86 procent bland anställda.

Tabell 6: Andel utrikes- och inrikesfödda som har ett privat pensionssparande

80-talsgenerationen			90-talsgenerationen			Millenniumgenerationen		
I LUA	Ej i LUA	Samtliga i Sverige	I LUA	Ej i LUA	Samtliga i Sverige	I LUA	Ej i LUA	Samtliga i Sverige
32,3	48,6	45	26,5	39,8	45	19,7	31,9	44

Källa: SCB och FTF:s beräkningar av det genomsnittliga sparandet under åren 2000 – 2014. År 2015 sänktes avdragsrätten från 12 000 till 1 800 kr och slopades helt 2016.

För att få en uppfattning om vad den sammanlagda pensionen skulle bli ifall gruppen utrikesfödda har tjänstepensionsavtal under hela sin bosättningsperiod i Sverige, har vi gjort en prognos för de utrikesfödda i 80-talsgenerationen.¹²

Av tabell 7 framgår att 80-talsgenerationens utrikesfödda som bor i LUA områden får en sammanlagd pension på 64 procent av den genomsnittliga pensionen för inrikesfödda. Utrikesfödda utanför dessa områden når upp till 72 procent av den genomsnittliga pensionen för inrikesfödda. Som jämförelse kan nämnas att utrikesfödda 40-talister fick en sammanlagd pension som motsvarande 90 procent av motsvarande pension för samtliga personer som var födda mellan åren 1939 - 1943.¹³

För att kompensera skillnaden i pension har de utrikesfödda huvudsakligen två alternativ, som givetvis kan kombineras. Det första alternativet är att påbörja ett ganska omfattande privat pensionssparande som kräver en sparhorisont på minst 15 år vid en månadspremie på mellan 2 700 - 3 000 kronor för att kunna gå i pension vid 65 år. Det andra alternativet är att senarelägga ålderspensionen. Den allmänna pensionen ökar med cirka 7 procent för varje extra yrkesår. Om vi även antar att tjänstepensionen ökar i samma omfattning måste de utrikesfödda i LUA-områdena gå i pension vid 72 – 73 år för att uppnå en motsvarande pension som inrikesfödda. Utrikesfödda utanför dessa områden måste skjuta upp pensionen till 70-årsdagen. Den rekommenderade pensionsåldern för den aktuella årskullen är 68 år.

Tabell 7: Prognos för en sammanlagd pension för 80-talsgenerationen, i 2016 års priser

80-talsgenerationen	Allmän pension	Tjänstepension	Total pension (andel av inrikesfödd)	Sparbehov för att kompensera skillnaden	Månadspremie för att uppnå sparbehovet	Alternativ pensionsålder
Inrikesfödda	12 990	6 284	19 274			
Utrikesfödda i LUA	10 050	2 383	12 433 (64%)	850 000 kr	3 000 kr	72-73år
Utrikesfödda ej i LUA	11 113	2 858	13 971 (72 %)	750 000 kr	2 700 kr	70 år

Källa: SCB och FTF

¹² Antaganden för pensionsprognosen: Vi antar att de utrikesfödda har haft tjänstepension sedan de var 37 år, medan inrikesfödda har haft det sedan 25 års ålder. Årsinkomsten för inrikesfödd är 397 811 kr, 248 575 kr för utrikesfödd boende i LUA och 314 519 kr för utrikesfödd utanför LUA. Delningstalet är 17,9 och avkastningsantagandet för tjänstepensionen är 3 procent per år. p

¹³ Varning för låg pension, rapport från Folksam, 2011.

Alla riskerar låg pension oavsett var vi är födda

Vi har hittills jämfört inrikes- och utrikesföddas pensioner och kunnat konstatera betydande skillnader, vilket förvisso är problematiskt utifrån ett jämlikhetsperspektiv. Men det angelägna problemet i sammanhanget är snarare att utrikesfödda får en pension som motsvarar 73 - 85 procent av en låg genomsnittlig pension för inrikesfödda. När vi jämför den förväntade pensionen med slutlönen så motsvarar den 39 procent för samtliga inrikesfödda och 49 procent för de utrikesfödda i 80-talsgenerationen (se tabell 8). Det är endast låginkomsttagarna som får en allmän pension som överstiger 75 procent av slutlönen, men den pensionen räcker ofta inte till för att leva på utan behöver kompletteras med bostadstillägg.

Tabell 8: Allmän pension som andel av slutlön

80-talsgenerationen	Allmän pension som andel av lön	
	Utrikesfödda	Inrikesfödda
Samtliga	49%	39%
Låg inkomst	76%	78%
Kvinnor	77%	75%
Män	75%	83%
Medelinkomst	45%	44%
Kvinnor	45%	44%
Män	45%	44%
Hög inkomst	37%	36%
Kvinnor	36%	36%
Män	37%	36%

Källa: SCB och FTF

Sammanfattning och analys

Fortsatt varning för låg pension

När vi uppdaterat Folksamns granskning av utrikesföddas framtida pensioner kan vi tyvärr konstatera att det fortfarande finns skäl att varna för låg pension. Vår prognos visar att den genomsnittliga allmänna pensionen för utrikesfödda som bor i de utsatta stadsdelarna uppgår till mellan 9 995 – 10 050 kronor per månad. Det motsvarar mellan 73 och 77 procent av den genomsnittliga allmänna pensionen för inrikesfödda, vilket ger en skillnad på mellan 32 200 – 45 300 kronor om året. Utrikesfödda som bor utanför de utsatta stadsdelarna kan förväntas få en genomsnittlig allmän pension på mellan 11 100 – 11 400 kronor per månad, vilket motsvarar mellan 82 – 85 procent av en genomsnittlig pension för inrikesfödda. Den årliga skillnaden i pension motsvarar då mellan 22 300 – 29 300 kronor.

Att utrikesfödda får lägre pensioner än inrikesfödda beror framförallt på lägre löner och färre intjänandeår på grund av sen etablering på arbetsmarknaden och högre risk för arbetslöshet. Av samtliga utrikesfödda som invandrade till Sverige mellan åren 1980 - 2000 och då var i åldern 20 - 25 år är drygt en tredjedel låginkomsttagare. Motsvarande andel för inrikesfödda uppgår till knappt hälften, 14 procent. På grund av en betydligt lägre förvärvsfrekvens och inkomst kommer en större andel av pensionen utgöras av garantipension. Vi beräknar att låginkomsttagarna bland de utrikesfödda i 80-talsgenerationen får en allmän pension där 42 procent utgörs av garantipension. Motsvarande andel för inrikesfödda är 37 procent. Dessutom har pensionsgapet mellan utrikes- och inrikesfödda ytterligare en dimension - nämligen att utrikesföddas pension motsvarar 73 - 85 procent av en låg genomsnittlig pension för inrikesfödda. När vi jämför 80-talistgenerationen så motsvarar den allmänna pensionen 39 procent av slutlönen för inrikesfödda och 49 procent för de utrikesfödda.

Ytterligare en orsak bakom utrikesföddas lägre pensioner är att färre har tjänstepension. Vi uppskattar att omkring 60 - 80 procent av samtliga utrikesfödda som ingår i vår analys har tjänstepension, medan motsvarande andel för inrikesfödda är 93 till 97 procent. Även om utrikesfödda skulle ha tjänstepension i samma utsträckning som inrikesfödda skulle de dock inte komma upp i samma sammanlagda pensionsnivå som inrikesfödda på grund av de får svårt att få ihop tillräckligt många intjänandeår och har lägre inkomst.

För att kompensera för skillnaden i pension har utrikesfödda huvudsakligen två alternativ som givetvis kan kombineras. Det första alternativet är att påbörja ett privat pensionssparande med månadspremie på mellan 2 700 – 3 000 kronor under minst 15 år för att kunna gå i pension vid 65 år. Det andra alternativet är att senarelägga ålderspensionen till 70 – 73 år, vilket blir det högst troliga med tanke på att avdragsrätten för privat pensionssparande slopades 2016. Det är dock viktigt att komma ihåg att båda dessa åtgärder kan vara svåra att genomföra för individer med låg inkomst och fysiskt krävande arbeten.

Pensionsgapet vittnar om en prestationslöns allmän pension

Pensionssystemet i Sverige är utformat för att ge en prestationsbaserad pension där den slutgiltiga pensionen motsvarar en viss del av den sammanlagda förvärvsinkomsten under ett arbetsliv. Lön och antal arbetade år ska göra skillnad för individens pension vilket ska legitimera rättvisan i systemet. Vår

undersökning visar dock att detta inte gäller alla i praktiken. Idag krävs minst 41 år med en genomsnittlig månadsinkomst för att nå över gränsen för garantipension - det vill säga samma pension som även den som inte arbetat alls har rätt till. Den som tjänar under genomsnittslönen och startar sitt yrkesliv vid 20 – 23 års ålder får alltså en allmän pension som i bästa fall är mellan 1000 – 2000 kronor högre per månad jämfört med att inte ha arbetat alls.

Denna brist i det svenska pensionssystemet kommer tydligast till uttryck för personer som kommit till Sverige när de var äldre än 24 år. En grupp som är en tillgång för pensionssystemets finansiella stabilitet, men som sällan kan räkna med ekonomisk trygghet när de själva går i pension. I stället för en allmän pension som ger fullgott skydd mot fattigdom kommer närmare hälften bli hänvisade till grundskyddets bidragssystem i form av garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Detta trots att merparten arbetat större delen av sina vuxna liv i Sverige.

Utan en reformering av det allmänna pensionssystemet blir de inte färre i framtiden. Statens kostnad för grundskyddet kan enligt Pensionsmyndigheten därför förväntas att fördubblas till år 2016, från 43 till 86 miljarder kronor. Dessutom är möjligheterna att själv ta ansvar för att minska pensionsgapet begränsade på grund av avskaffandet av avdragsrätten för privat pensionssparande.

Policyförslag:

Så kan den allmänna pensionen bli prestationsbaserad i praktiken, och pensionsgapet mellan utrikes- och inrikesfödda minska

Pensionsgruppens överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner, som presenterades i december 2017, är otillräcklig för att lösa utmaningarna som möter utrikesfödda.¹⁴ Givetvis är hög sysselsättning och jämlika villkor på arbetsmarknaden den bästa pensionsförsäkringen för utrikesfödda, men vi ser tre åtgärder som riksdagen skulle genomföra, som relativt snabbt kan minska pensionsgapet mellan utrikes- och inrikesfödda och samtidigt förbättra pensionssystemet och tryggheten för alla:

- **Höj pensionsavgiften vid arbetslöshet, föräldraledighet och sjukfrånvaro**
Arbetslöshetsersättning, föräldrapenning och sjukpenning är pensionsgrundande, men pensionsavgiften beräknas på utbetald ersättning, som vanligtvis motsvarar mellan 77 - 60 procent av lönen. För att förstärka pensionen skulle pensionsavgiften, i likhet med för personer med sjukersättning, istället beräknas på den bakomliggande inkomsten. Det skulle i genomsnitt kunna höja pensionsinbetalningen till den allmänna pensionen med 20 - 30 procent vid arbetslöshet, föräldraledighet eller sjukdom.
- **Möjliggör för alla att ta ansvar för sin pension - skattegynna långsiktigt privat pensionssparande**
Närmare hälften av de utrikesfödda i 80-talsgenerationen har haft ett privat pensionssparande. Denna andel har troligen drastiskt minskat sedan avdragsrätten för privat pensionssparande slopades 2016. Mot bakgrund av deras inkomster är löneväxling, det vill säga en extra avsättning till tjänstepensionen, inget alternativ på grund av att de då skulle gå miste om socialförsäkringsförmåner. Därmed är möjligheterna att själva kompensera en låg pension kraftigt begränsade. Därför efterlyser vi regelförändringar som gör det förmånligt att löneväxla även under pensionssystemet intjänandet på 7,5 inkomstbasbelopp. Samt att en ny form av skattegynnad privat pensionssparande sätts av. Exempelvis genom lägre skatt på pensionskapitalet eller att staten matchar den enskildes sparinsats med en viss andel för att skapa incitament för ett långsiktigt sparande.
- **Inkomstindexera garantipensionen**
Pensionsgapet mellan inrikes- och utrikesfödda fortsätter att vidgas även efter att de har gått i pension. Orsaken är att en betydande del av de utrikesföddas allmänna pension består av garantipension som värdesäkras gentemot prisbasbeloppet, medan inkomstpensionen inkomstindexeras. En inkomstindexering höjer garantipensionen och är delvis självfinansierad tack vare att behovet av äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg minskar. Inkomstindexeringen skulle även ge högre pension för inrikesfödda, särskilt för kvinnor.

¹⁴ Pensionsgruppens överenskommelse: <http://www.regeringen.se/overenskommelser-och-avtal/2017/12/pensionsgruppens-overenskommelse-om-langsiktigt-hojda-och-trygga-pensioner/>

Tabellbilaga

Pensionsprognos för utrikes- och inrikesfödda:

Tabell 1: Prognos för allmän pension (kr/år) för 80-talsgenerationen boende i LUA-områden jämfört med samtliga inrikesfödda i samma årskullar

Inkomstgrupper i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	120 643	155 876	-35 233	77%
Låg inkomst	95 232	100 528	-5 296	95%
Kvinnor	93 566	100 737	-7 170	93%
Män	96 928	100 229	-3 301	97%
Medelinkomst	131 375	140 636	-9 260	93%
Kvinnor	128 229	137 104	-8 875	94%
Män	134 712	145 487	-10 775	93%
Hög inkomst	184 644	217 475	-32 831	85%
Kvinnor	173 069	204 004	-30 935	85%
Män	190 014	224 189	-34 175	85%

*pension i 2016 års priser

Tabell 2: Prognos för allmän pension (kr/år) för 80-talsgenerationen boende utanför LUA-områden jämfört med samtliga i samma årskullar

Inkomstgrupper ej i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	133 352	155 876	-22 524	86%
Låg inkomst	96 827	100 528	-3 701	96%
Kvinnor	97 083	100 737	-3 654	96%
Män	96 549	100 229	-3 679	96%
Medelinkomst	134 269	140 636	-6 367	95%
Kvinnor	132 047	137 104	-5 057	96%
Män	137 143	145 487	-8 344	94%
Hög inkomst	197 204	217 475	-20 271	91%
Kvinnor	190 545	204 004	-13 459	93%
Män	201 574	224 189	-22 615	90%

*pension i 2016 års priser

Tabell 3: Prognos för allmän pension (kr/år) för 90-talsgenerationen boende i LUA-områden jämfört med samtliga inrikesfödda i samma årskullar

Grupp 3 i LUA Inkomstgrupper i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	122 628	165 130	-42 502	74%
Låg inkomst	94 605	101 755	-7 150	93%
Kvinnor	93 001	102 775	-9 774	90%
Män	97 264	100 268	-3 004	97%
Medelinkomst	134 662	145 506	-10 844	93%
Kvinnor	131 537	141 883	-10 346	93%
Män	139 287	151 834	-12 547	92%
Hög inkomst	192 906	233 517	-40 612	83%
Kvinnor	188 391	219 106	-30 714	86%
Män	195 272	240 293	-45 021	81%

*pension i 2016 års priser

Tabell 4: Prognos för allmän pension (kr/år) för 90-talsgenerationen boende utanför LUA-områden jämfört med samtliga inrikesfödda i samma årskullar

Inkomstgrupper ej i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	136 958	165 130	-28 172	83%
Låg inkomst	97 499	101 755	-4 256	96%
Kvinnor	97 326	102 775	-5 449	95%
Män	97 769	100 268	-2 499	98%
Medelinkomst	138 465	145 506	-7 041	95%
Kvinnor	135 578	141 883	-6 305	96%
Män	143 127	151 834	-8 707	94%
Hög inkomst	207 762	233 517	-25 755	89%
Kvinnor	201 448	219 106	-17 658	92%
Män	212 666	240 293	-27 627	89%

*pension i 2016 års priser

Tabell 5: Prognos för allmän pension (kr/år) för Millenniumgenerationen boende i LUA-områden jämfört med samtliga inrikesfödda i samma årskullar

Inkomstgrupper i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	119 935	165 256	-45 321	73%
Låg inkomst	93 876	103 182	-9 306	91%
Kvinnor	92 474	104 896	-12 423	88%
Män	97 812	100 517	-2 705	97%
Medelinkomst	139 338	150 450	-11 112	93%
Kvinnor	136 016	146 435	-10 419	93%
Män	144 359	159 171	-14 812	91%
Hög inkomst	211 226	245 371	-34 145	86%
Kvinnor	206 806	232 270	-25 464	89%
Män	212 847	250 647	-37 799	85%

*pension i 2016 års priser

Tabell 6: Prognos för allmän pension (kr/år) för Millenniumgenerationen boende utanför LUA-områden jämfört med samtliga inrikesfödda i samma årskullar

Inkomstgrupper ej i LUA	Allmän pension kr/år		Skillnad	
	Utrikesfödda	Inrikesfödd	Kr/år	i %
Samtliga	135 939	165 256	-29 318	82%
Låg inkomst	96 679	103 182	-6 503	94%
Kvinnor	96 186	104 896	-8 711	92%
Män	97 936	100 517	-2 581	97%
Medelinkomst	142 653	150 450	-7 796	95%
Kvinnor	139 578	146 435	-6 857	95%
Män	148 626	159 171	-10 545	93%
Hög inkomst	228 814	245 371	-16 557	93%
Kvinnor	220 037	232 270	-12 233	95%
Män	234 901	250 647	-15 746	94%

*pension i 2016 års priser